

Dr. Recai Oğur, Dr. Ömer Faruk Tekbaş***

Bilimsel araştırmalarda kişilerden bilgi toplamak için çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Bunlar arasında en sık olarak kullanılanlardan birisi de anket (soru formu) uygulamaktır.

Anket; kişilerden çeşitli konularda, planlı ve standart biçimde bilgi almak için geliştirilmiş olan ve özellikle epidemiyolojik ve sosyolojik araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir yöntemdir (1). Sosyolojik araştırmalarda temel veri kaynağı olan anket, tıp alanındaki araştırmalarda daha çok klinik ve laboratuvar muayeneleri ile elde edilen bulgulara ek bilgi toplamak amacı ile kullanılmaktadır. Anket yöntemi ile elde edilen bilgiler yardımı ile;

- Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında ilişki olup olmadığı araştırılır,
- Önemli bağımsız değişkenlerin neler olduğu belirlenir,
- Bu bilgiler ışığında yeni varsayımlar (hipotezler) oluşturulur ve yeni araştırmalar planlanır (1).

Uygulama Biçimlerine Göre Anket Yapma Yöntemleri (1):

- Yüz-yüze anket yapma: Anket formunda bulunan sorular, bu konuda eğitilmiş bir kişi (anketör) tarafından sorulur ve alınan yanıtlar forma kaydedilir.
- Posta aracılığı ile anket yapma ya da kendi kendine uygulama: Kişiler kendilerine bir biçimde ulaştırılan anket formunu, kendileri doldurarak ilgili yere ulaştırırlar.

Bu ulaştırma işlemleri posta yolu ile yapılırsa, posta aracılığı ile anket uygulanmış olur.

3. Telefonla anket yapma: Sorular anketör ya da araştırmacı tarafından telefonla sorulur ve alınan yanıtlar yine anketörün elindeki anket formuna kaydedilir.

4. Gözlem altında anket yapma: Araştırmacı ya da anketörün de bulunduğu bir ortamda, anket formları kişilere dağıtılır ve nasıl uygulanacağı açıklanır. Kişiler anket formlarını kendileri uygularlar ve forma kaydederler.

Bu dört anket yönteminin çeşitli özelliklerine göre karşılaştırılması Tablo 1'de sunulmuştur (1).

Anket Formunun Planlanması Sırasında Dikkat Edilmesi Gerekenler (2):

- Araştırma sonunda ulaşmak istediğiniz konuların bir listesini yapın. Bunlardan hangilerini anket uygulayarak elde edebileceğinizi belirleyin.
- Anket formu ile ulaşmayı planladığınız bilgilerin bir yerlerde halen bulunmakta olup olmadığını araştırın.
- Araştırmanın amaçları ile ilgisi olmayan hiçbir soruya anket formunda yer vermeyin. Anket formunuza "bunu da bilmek iyi olur" düşüncesi ile soru eklemeyin.
- Sorulardan elde edeceğiniz her bilginin nerede kullanılacağını belirleyin (Elde edeceğiniz bilgilerin frekansını mı, yüzdesini mi, sınır değerlerini mi kullanacaksınız?).
- Hazırlayacağınız anket formuna, ankete katılacakların gözü ile bakmaya çalışın (Sorular makul ve kabul edilebilir mi, sorular kişilerin özel yaşamlarını ihlal eder nitelikte mi, katılımcılar soruları yanıtlamak isterler mi, vb gibi) (2).

Anket Formu ile Elde Edilebilecek Bilgiler

Anket formu uygulanarak elde edilebilecek bilgiler dört gruba ayrılabilir. Anket formu bu bilgi türlerinden birisini elde etmeye yönelik olarak hazırlanabileceği gibi değişik kombinasyonlar da tek bir anket formunda kullanılabilir.

Tablo 1. Anket yöntemlerinin bazı özelliklerine göre karşılaştırılması.

Özellik	Anket Yöntemi			
	Yüz yüze	Posta	Telefonla	Gözlem altında
1. Maliyet	++++	+	++	+++
2. Uygulama hızı	+	++	++++	++
3. Örneğin toplumu temsil edebilirliği	++++	+	+	+++
4. Soruların açıklanması ve doğru yanıt alma olasılığı	+++	-	++	+
5. Göze hitap eden araç kullanabilme	+++	+	-	+
6. Uygulama boyutu	+	+++	++	+
7. Çabuk yanıt	+++	+	++	++
8. Anketörün taraf tutma olasılığı	+++	-	++	+

* Uzm.; GATA Halk Sağlığı AD, Ankara

** Doç.; GATA Halk Sağlığı AD, Ankara

a) Bilgi Düzeyi (kişiler ne biliyor?): Bilgi düzeyi soruları çok çeşitli biçimlerde hazırlanabilir (2). Örneğin:

- Çocuklarda en sık ölüme neden olan ev içi kaza tipi aşağıdakilerden hangisidir? (Çoktan seçmeli)

- En etkili zayıflama yöntemi egzersizdir. (Doğru/Yanlış).

- Buzdolabının en uygun sıcaklığı Santigrad derecedir (Boşluk doldurma).

b) Tutum ve görüşler: Kişilerin algıları, görüşleri ve düşünme biçimleri gibi psikolojik durumlar hakkındaki bilgilerdir. Sorular geçmiş, şimdiki zaman ya da gelecek hakkında olabilir (2). Örneğin:

- Kendine güven duygusunun desteklenmesi, yetişkinlerdeki madde bağımlılığının azaltılmasında etkili olabilir mi?

- Et fiyatlarının düşürülmesinin, et tüketimini artıracağına inanıyor musunuz?

- Gelecek beş yıllık dönemde, ülkemizin karşılaşacağı en büyük sağlık sorunu sizce ne olacaktır?

c) Davranış (kişiler ne yapıyor?): Geçmişte ya da şu anda insanların belirli bir konuda ne yaptıkları ya da gelecekte ne yapmayı planladıkları konusunda sorulan sorulardır (2).

Örneğin:

- Beslenme konusunda herhangi bir kitap okudunuz mu?

- Bugüne kadar hazımsızlık sorunu nedeniyle bir hekime başvurduunuz mu?

- Yılda kaç kez ishal olursunuz?

d) Özellikler (kişiler kimlerdir, ne/lere sahiptirler): İnsanların kişisel ya da demografik özellikleri (yaş, eğitim, meslek, gelir gibi) hakkındaki sorulardır (2).

Örneğin:

- Şu anda nerede yaşıyorsunuz?

- Kaç çocuğunuz var?

- Evinize bir ayda giren toplam para ne kadardır?

Soruların Hazırlanması Sırasında Dikkat Edilmesi Gerekenler (2):

İstenilen bilgilere ulaşmak ve tüm katılımcılar tarafından anlaşılabilirlik, soruların hazırlanmasındaki en büyük sıkıntılardandır. Sorular hazırlanırken aşağıda belirtilen üç madde özellikle göz önünde bulundurulmalıdır

1. Hedef kitlenin eğitim düzeyi ve diğer özellikleri,

2. Anket formunun amacı,

3. Soruların anket formu içerisinde nasıl sıralanacağı.

Yukarıdaki maddeler ışığında, soruların hazırlanması sırasında dikkat edilmesi gereken belli başlı özellikler aşağıda sıralanmıştır (2):

- Kullanacağınız sözcükler basit olsun:

Soruların hazırlanmasında kullanılan sözcükler hedef kitlenin konuşma özelliklerine, eğitim ve bilgi düzeyine uygun olsun, ancak onları küçümser tarzda basit tümce kurmayın. Kullandığınız sözcüklerin birden fazla anlamının olmamasına dikkat edin.

- Sorularda kısaltma, yabancı deyim ve argo kullanmayın.

- Genel anlam taşıyan sorular sormayın, sorularınız hep özel ve sınırları belirli olsun.

Örneğin; "geçen yıl" yerine, "1999 yılı içerisinde" ya da "son 12 ay içerisinde" deyimini kullanın.

- Kullanacağınız sözcükler farklı biçimde anlaşılabilir özellikte olmasın. Örneğin; yanıt şıklarında "düzenli olarak", "sık sık", "daha yaşlı" gibi ifadeler kullanmayın, bunların yerine "günde üç kez", "46-50 yaş arası" gibi ifadeler kullanın.

- Anket formuna gerekli olabilecek tüm açıklamaları ekleyin.

- Kişilere anımsamaları çok zor olacak sorular sormayın. Örneğin; "1999 yılı içerisinde kaç kez tansiyonunuzu ölçtünüz?" yerine, "1999 yılı içerisinde tansiyonunuzu hangi sıklıkla ölçtünüz?" diye sorun ve yardımcı olabilecek yanıt şıkları hazırlayın (haftada 1-2 kez, ayda 1-2 kez gibi).

- Kişilerce özel hayatlarına müdahale şeklinde algılanabilecek soruları sorarken, soruları ve seçenekleri biraz yumuşatın. Örneğin gelir durumunu ya da kullanılan doğum kontrol yöntemini soruyorsanız, yanıt şıklarının geniş aralıklı olmasına (her şıkkın birden fazla seçeneğe oluşmasına) dikkat edin. Bu tür soruları boşluk doldurma tarzında sormayın.

- Yanıtlaması zor olacak ya da zaman alacak sorular sormayın. Örneğin; "Aşağıdaki sağlıkla ilgili 15 sözcüğü önem sırasına göre sıralayın", "Son yedi gün içerisinde yediğiniz yiyecekleri yazın" gibi sorulardan kaçının.

- Yanıt şıklarınızda yalnızca bir doğru yanıt olmasına dikkat edin. Örneğin "Şeker hastalığı hakkındaki bilgilerinizi nereden edindiniz?" diye sorarsanız ve yanıt şıklarına "arkadaş", "aile", "hekim", "televizyon", "gazete" gibi seçenekler koyarsanız birden fazla yanıt şıkkı ile karşılaşabilirsiniz.

- Katılımcılar hakkında tahmin yürütür tarzda sorular sormayın. Örneğin; "Kaç çocuğunuz var?" yerine "Çocuğunuz var mı?; varsa kaç tane?" biçiminde sorular sorun.

- Soru sorarken "bias"lardan kaçının: Kişilere taraflı / yönlendirici soru sorarsanız, kişiler gerçekte olmadığı halde sizin yönlendirdiğiniz biçimde yanıt verebilirler. Yönlendirme farklı biçimlerde olabilir:

a) Katılımcının belirli bir davranış biçimini göstermesi gerektiği hissettirildiğinde,
b) Yanıt şıkları dengesiz ve birbirinden çok farklı ya da hep aynı yönde olduğunda,
c) Duygusal yönü (pozitif ya da negatif yönde) kuvvetli olan "serbestlik", "hümanizm", "çocuk sevgisi", "adaletlilik" gibi sözcüklerin kullanılması. (Örneğin; katılımcılara, "Siz yanınızda çalışanların sağlık sorunları karşısında adaletli davranır mısınız?" ya da "Çocukları sever misiniz?" gibi sorular sormayın).

- Aynı soru içerisinde birden fazla soru sormayın.

- Yanıt şıklarını anlaşılabilir ve mantıklı bir biçimde düzenleyin.

- Sorularınız tam cümlelerden oluşsun.

- Her sorunun ve yanıt şıklarının başına numara ya da harf koyun, diğer işaretlerden kaçın.

Soru Tipleri

Anket formunda kullanılacak sorular açık uçlu ya da kapalı uçlu olabilir.

Açık Uçlu Sorular: Soru sonunda katılımcının yanıtı için yeterli bir boşluk bulunur. Kişilere kendi yanıtlarını yazma fırsatı sağlanmış olur, ancak katılımcının daha çok çaba ve zaman harcamasını gerektirir. Ayrıca bu tür sorularda çok farklı yanıtlarla karşılaşılabilir ve analiz güç olabilir.

Kapalı Uçlu Sorular: Sorudan sonra yanıtlar sıralanır ve katılımcı yanıtlardan bir ya da birkaçını seçer. Bu tür sorular daha uyumlu ve düzenli sonuçların alınmasını sağlar, ancak unutulmaması gereken bir konu, katılımcıların verdiği yanıtların sizin bilgi düzeyinizle ve yanıt şıkkı olarak belirlediklerinizle sınırlı olacaktır.

Açık Uçlu Soru Tipleri

En kolay soru hazırlama yöntemi olmakla birlikte yanıtların farklılığı ve sonuçta yapılacak olan analizlerin zorluğundan dolayı sınırlı miktarda kullanılması önerilmektedir (2). En sık kullanılan biçim sorudan sonra yanıt için uygun bir boşluk bırakmaktır. Diğer bir açık

uçlu soru şöyle olabilir:

- "Aşağıdaki temel besin öğelerinin içerdikleri kalori miktarlarını yazınız:

a) Şeker kalori

b) Yağ kalori

c) Protein kalori"

Ayrıca açık uçlu sorular birden fazla seçeneğin olabileceği sorular için son derece uygundur: "Beslenme konusundaki bilgilerinizi nerelerden edindiniz?" gibi. Açık uçlu sorular genelde anket formunun son sorusunu oluştururlar ve "Yukarıda belirttiklerinize eklemek istediğiniz hususlar var mı?" biçiminde olur ve ek bilgi sağlamayı amaçlarlar.

Kapalı Uçlu Soru Tipleri

Kapalı uçlu soruların çok çeşitli tipleri vardır. Başlıcaları aşağıda sıralanmıştır:

1. İki seçenekli yanıtlar: En basit yanıt formatıdır. Seçenekler "Doğru / Yanlış", "Evet / Hayır", "Katılıyorum / Katılmıyorum" olabilir. Örneğin;

"Bebek doğar doğmaz emzirilmelidir.

a) Doğru b) Yanlış"

Bu tip sorular genelde bir konudaki soru grubunun ilk sorusu olurlar. Verilen yanıtla göre katılımcı izleyen sorulardan bazılarında yanıt verir. Ancak bu tür sorularda az da olsa katılımcının yönlendirilme olasılığı vardır.

2. En iyi yanıt: Verilen yanıt şıkları arasından yalnızca bir tanesinin seçilmesi istenir. Eğer bütün yanıtlar sıralanabiliyorsa, en ideal soru tiplerinden birisidir.

3. Ölçekli (dereceli) yanıtlar:

Katılımcılardan yanıt şıkkında verilen cetvelden kendilerine en uygun olan değeri seçmeleri istenir. Örneğin;

Hastanede yattığınız süre içerisinde klinik çalışanlarının size karşı tutumunu nasıl değerlendirirsiniz?

	Çok kötü	Kötü	Fena değil	İyi	Çok iyi
A. Hekimler	1	2	3	4	5
B. Hemşireler	1	2	3	4	5
C. Hasta Bakıcılar	1	2	3	4	5
D. Temizlikçiler	1	2	3	4	5

Bu tür sorularda dört ya da beş seçenek bulunmasının en iyi sonuç verdiği, daha çok seçeneğin katılımcıyı zorladığı görülmektedir.

4. Sıralı seçenekler:

Bu tür sorular genelde katılımcının olaya ya da görüşe katılımını, hemfikir olma derecesini ya da bir olayı / davranışı gerçekleştirme durumunu ölçmek için kullanılır.

- Örneğin;
 "Hangi sıklıkla yoğurt yersiniz?
 1. Her öğün
 2. Günde 1 öğün
 3. Haftada 2-3 kez
 4. Ayda 2-3 kez
 5. Daha seyrek"

"Doktorunuzun beslenme alışkanlıklarınızı yeniden düzenlemenizi istemesi halinde tutumunuz nasıl olur?"

1. Kesinlikle karşı çıkarım
2. Hafif bir direnç gösteririm
3. Çok sevinirim."

5. "Diğer, Lütfen Belirtin":

Soruları verilen yanıt şıkları dışında yanıtların olabileceği düşünülüyorsa, son seçenek olarak "diğer" seçeneği eklenir ve arkasından "Lütfen belirtin" ifadesi ile katılımcının yanıtı yazması istenir. Bu soru tipinin en önemli avantajı sorunun yanıtsız kalma olasılığını en aza indirmesidir. Ancak soru formu hazırlanmadan önce bu tür yanıtların nasıl değerlendirileceği düşünülmelidir, çünkü genelde bu tür yanıtlar sınıflandırılmadığından işlenmemiş veri olarak kalırlar.

6. Grup halindeki seçenekler:

Birden fazla soruyu tek bir soru haline getirmede kullanılabilir. Örneğin:

Aşağıdaki et türü besinleri hangi sıklıkla tüketirsiniz?	Hiçbir zaman	Haftada 1 kez	Haftada 1-3 kez	Haftada 4-6 kez	Günlük
1- Kıyma	1	2	3	4	5
2- Tavuk	1	2	3	4	5
3- Balık	1	2	3	4	5
4- Sığır/inek	1	2	3	4	5
5- Koyun/keçi	1	2	3	4	5

7. Eşleştirme Seçenekleri:

Katılımcıdan sütun halinde verilen seçenekleri birbirleriyle eşleştirmesi istenir.

Örneğin:

Aşağıdaki besin kaynaklarını ve besin öğelerini birbirleriyle eşleştiriniz.

<u>Besin Kaynakları</u>		<u>Besin Öğeleri</u>
1. Sığır eti ()	a.	Karbonhidrat
2. Beyaz ekmeç ()	b.	Yağ
3. Zeytinyağı ()	c.	Protein

8. Birden fazla seçeneği olan yanıtlar:

Katılımcıdan kendisine uyan tüm seçenekleri işaretlemesi istenir. Yerden ve zamandan tasarruf sağlar. Ancak liste çok uzatılırsa katılımcı tüm seçenekleri okumayabilir. Örneğin;

"Hangi sporları yaparsınız?"

1. Futbol
2. Basketbol
3. Masa tenisi
4. Kort tenisi
5. Yüzme
6. Koşu
7. Diğer (Lütfen belirtin):....."

9. Liste şeklinde yanıtlar:

Katılımcı listedeki ifadelerden kendine uyanları seçebilir. Örneğin;

"Aşağıda belirtilenlerden sizi en iyi tanımlayan üç ifadeyi boşluklara yazınız.

- 1- a) Heyecanlı
- 2- b) Hırslı
- 3- c) Neşeli
- d) İdealist
- e) Hayalperest"

10. Sıralama istenen seçenekler:

Çok seçenekli bir soru tipidir. Liste halinde verilen seçeneklerin belirtilen koşullara göre sıralanması istenir. Örneğin;

"Aşağıda belirtilen konulardan hangileri hakkında bilgi sahibi olmak istiyorsunuz?"

Lütfen önem sırasına göre belirtin.

- a) Şeker hastalığında ayak bakımı
- b) İnsülin enjeksiyon yöntemleri
- c) Şeker hastalığının yakın ve uzak dönemdeki zararları
- d) Şeker hastalığında uyulması gereken diyetler
- e) Kan şekeri ölçüm cihazları hakkında bilgi

- 1-
- 2-
- 3-"

Anket Formunun Düzenlenmesi (3,4,5):

Katılımcılara sorulacak sorular seçildikten sonra sıra anket formunun hazırlanmasına gelmiştir. Anket formunun görünüşü, uzunluğu ve soruların hangi sırayla yazılacağı dikkat harcanması gereken başlıca konulardır. Bir anket formu göze hoş görünmeli ve kolayca doldurulabilmelidir. Anket formunu düzenlenmesi sırasında yararlı olacak bazı ipuçları şöylece sıralanabilir:

- Anket formuna, uyguladığınız anketin amacını ve sonuçların ne şekilde değerlendirileceğini açıklayan bir giriş cümlesi ile başlayın. Eğer mektupla anket uyguluyorsanız, bu açıklamaları daha uzun hazırlayın ve anketin kapak sayfası olarak düzenleyin.

- İlk sorunuz çok kolay, ilginç ve anketin amacıyla ilişkisi çok belirgin olsun. İlk sorunuz kesinlikle açık uçlu ya da uzun olmasın.

- Sizce önemli olan ve kesinlikle yanıt almak istediğiniz soruları anket formunun başlarına yazın.

- Aynı konudaki sorular birbirinin peşi sıra

olsun. Önce genel sorularla başlayın, sonra özel konulara girersiniz.

- Aynı konudan söz eden soruların aynı soru tipinde olmasını sağlayın. Örneğin, katılımcının hipertansiyon tedavisi hakkında neler bildiğini ölçen soruların bir kısmı doğru/yanlış, bir kısmı çoktan seçmeli, bir kısmı açık uçlu olmasın, olanaklıysa, hepsi aynı tip olsun.

- Anket hazırlanırken genelde uyulmayan bir yaklaşım olmakla birlikte, profesyonelce hazırlanmış anketlerde, demografik sorular (yaş, cinsiyet, gelir durumu gibi) formun en son kısmına bırakılır.

- Formu kolay okunabilir bir yazı tipinde bastırın.

- Sorunun yarısı diğer bir sayfada olmasın. Aynı şekilde yanıt şıkları da bölünmesin.

- Sorular, yanıtlar ve açıklamalar kolayca birbirinden ayrılabilir. Örneğin; *açıklamalar italik* ve **koyu**, sorular normal cümle düzeninde, yanıt şıkları da büyük harflerle olsun.

- Yanıt şıkları olanaklıysa yan yana değil, alt alta olsun. Bu daha kolay okunabilir bir formattır.

- Her sorunun sonunda parantez içerisinde sorunun nasıl yanıtlanacağını belirtin; "Yalnızca birini işaretleyin", "Birden fazla şıkkı işaretleyebilirsiniz", "Size uygun olan şıkları daire içine alın" gibi. Bu tür açıklamaları anket formunun başında belirtmekten kaçının.

- Soruların arasına katılımcının ilgisini çekebilecek tümce koyun. Bu tümceler yeni bir konuda soruların ya da yeni bir sayfanın başlayacağını belirtmek ya da soruların sıkıcılığını gidermek amacıyla eklenebilir. Örneğin:

- "Şimdi de size, çalıştığınız işyeri ile ilgili bazı sorular sormak istiyoruz."

- "Bu anket formunun diğer bir amacı da sizlerden gelecek bilgilerle hastalarımıza ulaştırdığımız hizmeti iyileştirmektir."

- "Bu son sayfamızdaki birkaç soru sizleri daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır."

Soruların hepsinin katılımcıların tümü tarafından yanıtlanması gerekli olmayabilir ve yanıtlanamayacak nitelikte olabilir. Böyle durumlarda sorulacak sorularla katılımcı yanıtlaması gereken sorular konusunda yönlendirilmelidir. Ancak bu yönlendirme görsel olarak etkili bir biçimde yapılmalıdır.

Örneğin; "Hipertansiyon hastalığınız için sürekli kullandığınız bir ilaç var mı?"

1- Yok (Eğer ilaç kullanmıyorsanız 14.üncü soruya geçiniz.)

2- Var"

Öntest (Anket Formunun Denenmesi)

Öntest (pretest) anket formunun hazırlanmasında vazgeçilemez bir aşamadır. Anket formunun dizaynından sonra yapılması gerekenler şöyle sıralanabilir:

- Anket formunu önce çalışma arkadaşlarınıza okutun ve değerlendirmeleri dikkate alın.

- Öntest için hedef kitlenizdeki benzer özellikteki kişiler seçin.

- Öntest uygulanırken, anket formunun uygulanması sırasında nasıl bir yöntem seçilecekse aynı davranılmalıdır.

- Önteste katılanların anket formu ve sorular hakkındaki eleştiri ve görüşlerini alın.

- Anket formu ile elde ettiğiniz bilgilerin yeterli olup olmadığını değerlendirin.

- Elde ettiğiniz bilgilerin analizini yapın ve istediğiniz sonuçlara ulaşıp ulaşılamayacağını değerlendirin.

- Yukarıda sayılanların ışığında anket formunu yeniden gözden geçirin ve son biçimini verin.

Çoğu araştırmacı için sıkıcı bir formalite olan öntest gerçekleştirildiğinde araştırmacı şu sorulara yanıt bulabilmelidir:

- Her soru ölçmesi gereken parametreyi ölçebiliyor mu?

- Katılımcılar sözcüklerin hepsini anlayabiliyorlar mı?

- Katılımcıların hepsi soruları aynı biçimde anlayabilmiş mi?

- Kapalı uçlu soruların yanıt şıklarının her biri katılımcılar tarafından işaretlenmiş mi (ya da hiç işaretlenmeyen yanıt şıkkı var mı)?

- Anket formu katılımcıları formu yanıtlamaya teşvik ediyor mu (form katılımcıların hoşuna gitti mi)?

- Yanıtlanamayan soru var mı?

- Anket formu katılımcıları belirli bir doğrultuda yanıt vermeye yönlendiriyor mu (bias var mı)?

İyi hazırlanmış bir soru formu, toplumsal tabanlı çalışmaların başarısı için temel koşullardan birisidir. Kötü hazırlanmış anketlerden elde edilen verilerin bilimsel olarak güvenilirliği olmayacağı gibi toplumdaki hedef kitleyi de rahatsız edecek ve gelecekte yapılacak soru formuna dayalı çalışmalara katılımın azalmasına yol açacaktır.

Kaynaklar

1-Tezcan S.

Epidemiyoloji: Tıbbi Araştırmaların Yöntem Bilimi. Hacettepe Halk Sağlığı Vakfı Yayın No: 92/1. Ankara. 1992.

2- Powell ET.

Questionnaire Design: Asking Questions with a purpose. Program development and Evaluation. G3658-2. University of Wisconsin - Extension. Texas. 1998.

3- Wagonick DS.

Survival Statistics. StatPac Inc. Minneapolis. 1997.

4- Dillman DA.

Mail and Telephone Surveys: The Total Design Method. New York. John Wiley and Sons, Inc. 1978.

5- Salant P, Dilman DA.

How to Conduct Your Own Survey. New York. John Wiley and Sons, Inc. 1994.